

Irina Kalde: Iga klient ja iga töötaja on meil tähtsad

Regina Lind

ajakiri Sotsiaaltöö

Irina Kalde (72) juhib juba pea 25 aastal asutust, kus töötajate ja klientide anded löövad õitsele ja igapäevaga, kes tunneb ära, et see on tema jaoks õige koht, jääb side kestma kauemaks. Tugikeskus Juks on muutuvate aegade sammu pidanud ja järjest kasvanud, nüüdseks toimetab Tallinnas Kadaka teel asuvas majas üle 130 kliendi ja 50 töötaja.

Asutuse loominguise õhkkonna püsimisel on suur osa rahulikul ja rõõmsameelsel direktoril. Irina Kalda on juhtinud Juksi tasa ja targu, avanevaid võimalusi ära kasutades, samas aga kaine meelega hinnates, millised eesmärgid on hetkel jõukohased ja millised ideed peavad ootama paremaid aegu. „Olen positiivne inimene, kelle meeldib unistada,” ütleb Irina, kui palun tal ennast iseloomustada. „Teisalt olen realist. Iga uue asja puhul peab mõtlema, kas ja kuidas seda ellu viia, tuleb tulla unistuste juurest maa peale tagasi.”

Niimoodi samm-sammult edasi liikudes on võimalik jõuda päris kaugele.

Keskus Juks kui oma valdkonna teerajaja

„Tulin sotsiaaltöele tänu sellele, et nõukogude aja lõpus olin ametis Tallinna linna sotsiaalkindlustusosakonnas. Juhataja asetäitjana kureerisin Iru hooldekodu ja koduhooldust, mida alles hakati arendama,”

FOTO: ERAKOGU

meenutab Irina Kalde oma karjääri algust. Lapsevanemate initsiatiivil avati 1993. aasta detsembris osakonna juures õpperühm 12 vaimupuudega noorele ja ligi aasta hiljem asutati selle baasil Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskus Juks. Eelmiselt kohalt koondatud Irinale tehti ettepanek hakata selle juhatajaks.

„Sotsiaaltööst, vaimupuude või nagu nüüd öeldakse, intellektihäirega inimestest ei teadnud ma suurt midagi,” tunnistab Irina. Kümme aastat hiljem kaitses ta aga Tallinna Ülikoolis sotsiaaltöö erialal magistrikaadi. „Mulle oli toeks suurte kogemustega Reet Veskoja, kes on kahjuks meie hulgast lahkunud,” meenutab Irina Kalda tänulikult keskuse ülesehitamise suure panuse andnud töökaaslast. „Keskuse loomine oli meie ühine töö.”

1996. aastal sai keskus omale ruumid Pihlaka tänavale ja juba septembris oli seal kolm rühma kokku 36 noorega. „Nad olid 18aastased või natuke vanemad. Vaid mõned olid lõpetanud 6klassilise õppe Tondi internaatkoolis, osa polnud aga üldse koolis käinud,” iseloomustab Irina oma esimesi kliente. Ettevalmistavat õpet, noorte iseseisvat toimetulekut ja loovuse arendamist pakkuv keskus oli esimesi omataolisi Eestis. Töö oli korraldatud nii, et päeva esimeses pooles õpiti pedagoogide juhendamisel lugemist-kirjutamist, raha kasutamist, endast ja ümbritsevast maailmast arusaamist. Päeva teises pooles aga harjutati koristamist, toiduvalmistamist ja teisi eluks vajalikke oskusi. Rõhku pandi noorte arendamisele kunsti kaudu: joonistati ja osteti kangasteljed, avati portselanimaali-, keraamika-, maali-, klaasi- ja tekstiilikoda.

Olen positiivne inimene, kelle meeldib unistada. Teisalt olen realist. Iga uue asja puhul peab mõtlema, kas ja kuidas seda ellu viia, tuleb tulla unistuste juurest maa peale tagasi.

Irina Kalda jaoks oli silmi avav kogemus näha, kuidas juhendajad oskavad noortes loominguilisust välja tuua. „Me kõik imestasime, milline värvitunnetus neil on, kui huvitavalt nad värve kokku panevad!

Hakkasime näitusi korraldama,” kirjeldab Irina keskuse olulise töösuuna algust.

Tööpraktika ja kaitstud töö

2000. aastal saadeti esimesed Juksi noored tööpraktikale, millele eelnes pikk ettevalmistus. Saadi kokkuleppele lähedal asuva kaupluse, sotsiaalmaja, lasteaia ja veel mõne asutusega. Tänu inimestega heale läbisaamisele õnnetuski mõnel noorel omale ka päris töökoht leida.

2003. aastal avanes võimalus avada kaitstud töö keskus, kus hea käega noored hakkasid valmistama kauneid tooteid müügiks. Praeguseks on Juksi meistrid endale juba nime teinud: käiakse laatadel, nii asutused kui eraisikud tellivad neilt meelsasti keraamikat ja portselanimaale, vaipu ja kaarte. Nii keskuse poest kui internetist saab osta Juksis valminud loomingut. Kaks Juksi töötajat käis Jaapanis õppimas erivajadustega inimestele sobivat Saori kudumistehnikat, mis on praegu kasutusel üle Eesti.

2008. aastal käivitati koostööprojekt Kopli ametikooliga, et valmistada noori ette kutseõppeks.

Juksi praegused võimalused

„Nii me olemegi elanud. Kolme aasta eest kolisime uude majja [enne tegutses keskus kahes majas – Pihlaka tänaval ja Ehitajate teel],” jõuab Irina Kalde Juksi looga tänapäeva. „Arendame noori, juurde on tulnud mitmed tugiteenused. Meil on kaitstud töö, loovtegevuste ja arenduse ning rehabilitatsiooniosakond. Viimati avati rühm autismispektrihäirega noortele.”

Sõna „noored” vajab täpsustust. Nimelt saavad Juksi teenuseid kasutada kõik täisealised intellektihäirega inimesed Tallinnast, ja kui on vabu kohti, siis ka Harjumaalt. Keskusesse tullakse põhikooliharidusega, vanim teenusekasutaja on 56aastane.

Kolleeg Häli Metstak: Meie majas on tore töötada

Irina Kaldesai 2016. aastal Eesti Sotsiaaltöötajate Assotsiatsioonilt tiitli „Elulootegija sotsiaalvaldkonnas.“ Arendustegevuse meeskonnajuht Häli Metstak oli üksteisemakonnaks konkursile esitajatest. „Irina Kalde on klientide vanematele väga oluline inimene. Kuikamõni juhendaja on vahetunud, siis tema on ikkagi kohal ja see tekitab turvatunnet. Nad suhtuvad temasse äärmiselt sõbralikult,“ põhjendab Häli Metstak toetustomajuhile. „Tamõtleb alati, kuidas oleks parem nii klientidele kui ka töötajale. Jatalonkasellek tööks vajalikkumajanduslikku mõtlemist, talle on oluline, et töö oleks id tulemused.“ Metstak toob välja veel ühe huvitava momendi: Irina suhtub väga soosivalt, kuid töötajad korraldavad näitusi, sest ta on mõistnud, kui oluline on klientide vanematele näha oma laste ilusaid töid. Ja kuidas see toetab ka klientide enesekindlust. Alati on ta leidnud võimalusi toetada näiteringijä ja muid vaba aja tegevusi. „Meie majas on tore töötada ja paljud ongi siin töötanud väga pikalt. Palju on kapikaajalisi kliente. Neile on siinsed juhendajad ja kaaslased põhiline sõprusvõrgustik väljaspool kodu.“

„Mõned kliendid on käinud Juksis algusest peale, nüüd on möödunud 25 aastat, aga nad on ikkagi meie noored,“ naljatleb Irina. „Ka meie juurest lahkunud kliendid saavad alati siia tulla, kui tahavad omi asju arutada või sõpru näha. Need, kes töötavad, tulevad vabal päeval ikka kunstituppa.“

Ühes majas töötamine on Irina arvates kollektiivi muutnud ühtsemaks. „Siin on rohkem ruumi, spordisaal, avasime terviseraja. Suur territoorium, mis küll vajab veel korrastamist,“ loetleb Irina uue koha eeliseid. „Augustist saime enda kasutusse veel ühe majakorpuse. Kui seni oli rühmas 15 inimest ja kolm töötajat, siis nüüd on 10 ja kaks,“ rõõmustab direktor paranenud tingimuste üle.

Keskuses käivad koos nii eesti- kui venekeelsed kliendid, viimaseid on ligi kolmandik. Rühmades on mõlemat keelt valdavad juhendajad. Irina Kalde arvates on selline töökorraldus ennast õigustanud: „Noored saavad omavahel hästi läbi. Ja vanematele ka meeldib, et eri rahvusest noored on koos, üksteise keelegi õpivad ära.“

„Kunst on väga eriline ja tänuväärne asi. See nii arendab noori. Tegeldakse

muusikaga, käiakse kontsertidel, palju aastaid on Zoja Mellovi juhendamisel tegutsenud näitering. Noored on näitustelt oma töödega ka auhindu saanud. Kaks Kondase keskuses näitusel olnud tööd valiti vabariigi sajandale aastapäevale pühendatud albumisse,“ rõõmustab Irina klientide saavutuste üle. „Olen hakanud ka ise kunsti vastu huvi tundma ja osalenud loovjuhendajate koolitustel,“ jätkab ta lõbusalt. „Aga kui mõni juhendaja kutsub koos noortega joonistama, siis ma kardan – noored oskavad ju nii hästi, kuidas ma lähen. Siis nad julgustavad mind.“ Juksi loovjuhendajad on Irina sõnul väga loomingulised, neil kõigil on kõrgem kunstiharidus.

Arenevad teenused

Milline on Juks praegu? Irina Kalde vastab pärast pikemat järelemõtlemist uhkusega: „Oleme positiivsed ja kliendikesksed. Mõtleme, kuidas pakkuda inimesele just sellist tegevust, mis talle sobib. Püüame kohelda kõiki võrdselt. Kliendid on ju need, kelle pärast me töötame. Juksi moto on „Jaatame, Usume, Kuulame Südamega“. Nii ongi: me usume, et elu läheb paremaks.“

Kuulame, mida meile räägitakse ja suhtume asja südamega. Ja oleme avatud uuendustele. Teist samasugust keskust Eestis ei ole.”

QUASS sertifikaadi taotlemine aitas oma põhimõtteid ja tegevused läbi mõelda. „Saime dokumendid korda. Töötajad on asjaga tutvunud ja selle omaks võtnud. Kvaliteedinõudeid täidetakse, juhustest on abi,” kinnitab Irina Kalde. „Alguses oli inimestel natuke raske uuendusi omaks võtta. Nüüd on aru saadud, et ka tülikast kirjatööst on kasu.” Irina toob näite: arengukava ja tegevusplaanid, mis koostatakse kliendi ja vanemate osalusel, võimaldavad hästi jälgida, kas püstitatud eesmärgid on ajakohased või on need juba saavutatud ja tuleks keskenduda hoopis nõrgematele valdkondadele, tugevusi aga kasutada selleks, et inimene kiiremini areneks. „Värskelt valminud Juksi arengukava panime kirja, et tahame olla arenev koolitus- ja kompetentsikeskus intellektihäirega inimestele. Soovime olla toeks ka oma klientide vanematele ning jagada oma kogemusi väljapoole. Hoiame oma teenuseid kaasaegsetena, arendame organisatsiooni ja töötajaid, parandame füüsilist keskkonda ja püüame mõjutada ühiskonna väärtushinnanguid.”

Direktori uks on kõigile avatud

Kuna meeskond on tugev, siis näeb Irina Kalde enda kui juhi rolli selles, et hoida korras Juksi majanduslik pool ja luua veelgi paremaid tingimusi klientidele ning töötajatele. Paremad ruumilahendused, ligipääsetavus, korras ja turvaline territoorium – selliste asjadega tegeleb ta pidevalt. Ka töötajate motiveerimine on väga oluline. Juksi töötajatel on pikk puhkus, võimalus saada tervispäevi jt soodustusi. Töötajad käivad palju koolitustel. „Teeme koolitusi ja väljasõite ka tervele kollektiivile, et olla

koos ja asjadest ühtemoodi aru saada,” nimetab Irina. Ta on väga rahul Tallinna linna pakutavate koolitustega: kord aastas küsitakse, millised teemad huvi pakuvad, ja nii ongi kõik Juksi töötajad läbi teinud nt agressiivse käitumisega toimetuleku Verge koolituse. Uuel töötajal aitab sisse elada tugiisik, katseaja lõpus on vestlus. Uutelt inimestelt ja ka praktikantidelt tuleb head tagasisidet ja värsked mõtteid, kuidas asju paremaks muuta.

Juksi direktori kabineti uks on tavaliselt lahti: nii töötajad kui ka kliendid võivad alati tulla oma ideede ja ettepanekutega. Omavahel ollakse sina peal. Paari aasta eest võeti kasutusele uus juhtimissüsteem. Juhtkonda kuuluvad lisaks direktorile ka arendus- ja kvaliteedijuht, teenuste, majandus- ja personalijuht. „Selle tuumikuga arutame ja otsustame asju. Osakondade meeskonnajuhid arutavad omakorda töötajatega. Nii et kõik otsused on meil ühised,” tutvustab Irina Kalde oma arusaama kaasvast juhtimisest. Teine kvaliteedijuhtimissüsteemiga kaasnenud hea praktika on see, et tegutseb klientide esinduskogu. Iga rühm esitab oma kandidaadi, üldkogul valitakse esindajad, juhendajateks on sotsiaaltöötajad.

Klientide esinduskogu liikmed on meile suureks abiks. ... Kuidas me muidu saaksime teada, et teeme just seda, mida nemad soovivad?

Koosolekud toimuvad kord kvartalis, kus sisekorraeskirjad jm dokumendid vaadatakse läbi ja tehakse muudatusettepanekuid. „Nad on meile suureks abiks. Ka ürituste korraldamisel peame alati nõu,” kiidab Irina tublisid esinduskogu liikmeid. „Kuidas me muidu saaksime teada, et teeme just seda, mida nemad soovivad?”

Rõõmud ja mured käivad käsikäes

Irinale teeb muret, et intellektihäirega inimesi ei osata ühiskonnas veel hinnata. „Nad on samasugused inimesed nagu me kõik, neist tuleb lugu pidada. Neis on palju soojust ja tähepanelikkust,” kummutab Irina väärarusaamu. „Kui hommikul mõni noor ütleb: „Kui ilus kleit sul täna on, sa oled nii kena!,” siis tekitab see terveks päevaks hea tunde. Ja nad on hästi siirad. Kui midagi ei meeldi, siis ütlevad kohe, ei pea kaua viha,” räägib ta oma klientidest poolehoiuga.

Töö tugikeskuses on Irinat palju muutnud ja pannud elule teisiti vaatama: „Oleme näinud igasuguseid olukordi, ka väga-väga raskeid. Aga vanemad on ikka optimistlikud. Elu tuleb võtta nii, nagu ta on.”

Lõpetuseks küsin Irinalt, mis annab

talle jõudu ja aitab rõõmsat meelt säilitada. „Peaasi, et tervist oleks. Nurisemine ei tee kunagi rõõmsaks. Elus juhtub kõike, aga raskustest tuleb üle olla. Hinnata seda, mis sul on. Olen õnnelik, et saan veel tööl käia. Tore, et saan oma töötajatega hästi läbi. Rõõmustan oma laste ja lastelaste üle,” võtab Irina kokku enda jaoks tähtsad asjad. Ja tuleb uuesti töötajate toetamise juurde tagasi: „Meeskonnaga on mul vedanud. Mõtleme ühtemoodi ja viime ellu püstitatud eesmäärke. Juhendajad on rühmaga koos kaheksa tundi. See töö ei ole kerge. Mul on kahju, et me ei saa neile pakkuda suuremat palka. Aga nemad kinnitavad, et neid ei motiveeri mitte raha, vaid kliendid ise, see, et nad on aidanud noortel elus paremini toime tulla. Suur-suur tänu minu töötajatele, et nad nii tublid on!”

S

Tugikeskus Juks on Tallinna sotsiaal- ja tervishoiuameti allasutus, kus pakutakse nii linna kui riigi rahastatavaid teenuseid intellektihäirega täiskasvanutele. Asutuse tegevustest saab ülevaate kodulehelt juks.ee. Loe ka Juksi raportit ühiskondlike eesmärkidega organisatsioonide tulemusi koondavalt veebilehelt Maailmamuutjad.ee.

Sotsiaalkaitse uue aasta väljakutsed

Rait Kuuse

sotsiaalala asekanstler, sotsiaalministeerium

Alanud aasta toob kaasa kuhjaga tegemisi ja toimetusi, seda ka sotsiaalkaitse valdkonnas. Muudatused sotsiaalkaitsepoliitikas on pikaajalised ning seetõttu võtab nende ettevalmistamine omajagu aega. Seega ei muutu aastanumbri vahetumisega palju, kuid see ei tähenda, et teoksil oleks vähe.

Sotsiaalkaitse tulevik valimiste valguses

Peatselt on valimised ja keeruline on ennustada, millised lubadused osutuvad kõige võidukamateks. Sellele vaatamata saab juba praegu hinnata poliitiliste lubaduste võimalikku mõju sotsiaalvaldkonna eesmärkidele ja senistele suundadele. Etteruttavalt võib öelda, et üldjoontes haakub seni sotsiaalkaitse kavandatu ja tehtu poliitikute nägemustega.

Küllap on põhjus selles, et sotsiaalkaitse on mitmeid teemasid, millele poliitikud lihtsalt ei saa ka kõige parema tahtmise korral reageerimata jätta. Teisalt, nagu eespool öeldud, võtavad sotsiaalkaitse valdkonnas uuendused ja arendused aega. Samas on erakondade programmides pisut erinev sihtrühmade prioriteetsus.

Ükski programm ei saa mööda ühiskonna jätkuvast vananemisest ja vajadusest sellega arvestada. Vananemine ja elanikkonna kahanemine mõjutavad järjest enam meie edasisi valikuid. Ühelt poolt on küsimus selles, kuidas sellega kaasnevaid negatiivseid ilminguid ära hoida või kompenseerida, teisalt tuleb aga senisest jõulisemalt

otsida ja leida kasutamata arenguvõimalusi.

Lisaks erinevate sotsiaalkindlustusskeemide kestlikuna hoidmisele on väga tähtis ka vanemaealiste võrdsete võimaluste tagamine ning nende diskrimineerimise vältimine. Ministeeriumi tähelepanu all on vanemaealiste olukord tööturul ning nende ligipääs teenustele. Ei ole lihtne ette näha, kuidas meie ühiskond kohaneb vanemaealiste senisest suurema osakaaluga. Kuid üsna selge on, et sündimuse suurendamisel on paraku piirid ja rändepoliitika ei ole lahendus ka suurema avatuse korral. Sestap on vananeva ühiskonna probleemid õigustatult esil ka erakondade debatis. Need probleemid mõjutavad ka sotsiaalkaitse korraldust, puudutades nii teenuste pakkumist kui ka töötajate nappust.

Nagu ikka, on erakondade tähelepanu fookuses pensionid. Mõtted mõnevõrra erinevad, kuid üldjoontes käib jutt pensionite tõstmisest ennaktempos. Igal aastal vanaduspensionid indekseeritakse ning see on reeglina kaasa toonud ka pensionitõusu. Eelmisel aastal oli tõus üle aegade suurim. Seega on pensionitõusu lubadused mõnevõrra isetäituvad, sest praegune süsteem

näeb selle ette ilma poliitilise otsuseta. Uued lubadused tähendavad siiski ka lisainvesteeringuid. Eelmisel aastal võttis Riigikogu vastu sotsiaalministeeriumi esitatud riiklikku pensionit reformiva eelnõu¹, tagades sellega praeguse süsteemi kestlikkuse. Rikkust see muudatus inimestele juurde ei too, sest muudatuste eesmärk on tagada olemasoleva pensionikorralduse toimimine ka edaspidi.

Erakondade programmides² pakutakse lahendusi ka pensioni kogumise soodustamiseks ja teise samba vabatahtlikuks muutmist. Mul on hea meel, et ei keskenduta ainult igakuise vanaduspensionide suurusele, vaid tähelepanu jagub ka pensionikorralduse tõhustamisele ja hooldusvajaduse teemale. Poliitikute erinevad ja kohati ka vastandlikud mõtted vanemaealiste toimetulekust lubavad oodata, et edaspidi saame rohkem tegelda vanemaealistele piisava sissetuleku tagamisega. Ei tohi unustada, et põhiküsimuseks on aktiivse tööelu jooksul kogutav jõukas ja kas sellest piisab vanaduspõlve kindlustamiseks. Sellega on tihedalt seotud inimeste hea tervis ja enese vaimne arendamine. Vaatamata poliitikute ilusatele lubadustele jääb inimestele endile alati suur vastutus oma vanaduspõlve heaolu eest. Sotsiaalministeeriumi lahendada jääb aga küsimus, milline peaks olema vanemaealistele kättesaadav kõrvalabi juhul, kui nad seda vajavad.

Omastehooldus ja perepoliitika valimisprogrammides

Erakondade programmides on sees ka hoolduskoormuse teema. Kõik on teadlikud

vananeva ühiskonna muutunud vajadustest, teisalt on teema tõstatamise taustaks kindlasti ka sotsiaalkaitse valdkonna senised jõupingutused, millega tuleb kindlasti edasi minna.

Viimastel aastatel on sotsiaalministeerium loonud mitu töörühma ja tellinud analüüse³, mis tegelesid võimalike lahendustega pikaajalise hoolduse vallas. Nüüdseks on valitsus otsustanud, et pikaajalise hoolduse investeeringuteks tuleb leida täiendavaid ressursse. Sotsiaalministeerium on saanud ülesande alustada lahenduste väljatöötamise ja järkjärgulise rakendamisega. Sellega kaasneb seniste regulatsioonide täiendamine pikaajalise hoolduse sätete või koguni eraldi seadusega. Üle tuleb vaadata eri osapoolte (riik, kohalik omavalitsus, inimene) vastutus ja panustamine ning vajaduse korral tuleb siin teha ka muudatusi.

Aasta-aastalt oleme näinud, kuidas üldhooldusteenuse omaosalus on kasvanud ehk nihkunud järjest enam inimese ja tema lähedaste kanda ning avaliku sektori kulutused (eelkõige kohaliku omavalitsuse osakaal) on vastavalt vähenenud. Selline olukord ei ole jätkusuutlik. Teenuste ja parema abi korraldamise ning rahastamisega saab palju ära teha, kuid paratamatult jääb sotsiaalkaitse alles ka iga inimese ja tema lähedaste panus hooldusküsimuste lahendamisel. Kindlasti on tarvis mõelda ka omastehooldajate paremale toetamisele.

Kuigi hoolekandes ja sellel teemal peetavates aruteludes valitseb veel asutuspõhiste lahenduste usk, kinnitavad ka erakondade programmid, et järjest kogub jõudu idee eelisarendada kodulähedast abi. Sotsiaalministeerium andis eelmisel

¹ Riikliku pensionikindlustuse seadus, RT I, 03.01.2019, 4.

² Erakondade kodulehel avalikult kättesaadavad programmid 16.01.2019 seisuga.

³ Vt ka materjale Riigikantselei hoolduskoormuse rakkerühma kodulehelt, www.riigikantselei.ee/et/hoolduskoormus.